Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Etymologiae (liber XIII - XX) - Cod. Aug. perg. 57

Isidorus <Hispalensis>

[Reichenau ?], [8. Jh.]

Liber XVIIII

urn:nbn:de:bsz:31-41317

Visual Library

thesserae pergunt siue quod turris speciem habebant nam graeci turrem pirgum uocant;

III CALCULI UOCATI QUOD LENES sint et rotundi. Inde et calculus dicitur lapis breuis qui sine molestia tantum breuitate calcatur. Item calculi quod pueri ordinali teneantque ipsa calle;

IIII THESSERAE UOCATAE QUIA QUA-drae sunt ex omnibus partibus. has alii lepusculos uocant eo quod exiliendo discurrunt. Olim autem thesserae calculum appellabantur a calcitando;

V QUIDAM AUTEM ALEATORES SIBI uidentur physiologice per allegoriam hanc artem exercere et sub quadam rerum similitudinem fingere;

Nam tribus thesseris ludere perhibent propter tria saeculi tempora praesentia praeterita futurum et fuaisse quia non stant sed decurrunt. Sed et ipsas uias senariis locis distinctas propter aetates hominum et ternariis lineis propter tempora argumentantur. Inde et tabulam ternis descriptam dicunt lineis;

VI IACTUS QUISQUE APUD LUSORES ueteres a numero uocabatur; ut unio binio trinio quaternio quinio senio. postea appellatio singulorum mutata est et unionem canem. Trinionem suppum quaternionem planum uocabant;

VII IACTUS TESSERARUM EX POSITIS calculationibus conputantur ut osserent quod uolueritur uirtutem rationemque eius in luctam bonum esse ferunt. Ut autem uirtutem tantum quae decem nos iuuet unum tantum significarent;

VIII CALCULI PARTIM ORDINE MO-uentur partim uage. Ideo alios ordinarios alios uagos appellant. At uero qui moueri omnino non possunt incitos dicunt. unde et egentes homines inciti uocantur quibus spes ulla recedendi nulla sit sient;

VIIII AB HAC ARTE FRAUS ET MENDACIUM atque periurium numquam abest et damna rerum. unde et aliquando propter haec scelera interdicta legibus fuit;

X PILA PROPRIE DICITUR QUOD SINT pilis plena. haec et sphaera a ferendo uel feriendo dicta. de quarum genere et ponderibus eam Dor[otheus] sic edidit; Neutra pecer aepila quia uacuum conditur eam; unde donec tantum geminam super addita libram. Inter species pilarum sunt datatim trigonaria; Trigonaria inquam inter tres luditur ut trianguli quamuis in gyrum circulo consistunt quod et pecamque; Emissicula celusum speciem pilam et prieis luso quae intra consuetudine cubitalem lusum appellant cuius duo comminus et proximum ac prope inter coniunctis cubitis pilam serunt. Sunt dicitur quae pulsum qui supra plures in idem colludentes praebent; AMEN·

EXPLICIT LIBER XVIII
INCIPIT LIB[ER] XVIIII

I De nauibus II De partibus nauium et armamentis et capitulum III De fabrorum fornace
IIII De fabricis partem earum cupidi ludendum
V De instrumentis aedificiorum;
VI De lunis et cupidi liquidior dolam·

QUORUMDAM VOCA-
bulum quibus aliquid fabri-
catur vel instrumentum adicitur ti-
bi cum vel quem in ministerium
exhibebant ad quae aliquid
huiusce modi inceptis pertinet ceno adin-
dum studuit. Artis et genere navalem
nomen invocatur quod dicitur et in face-
ciat sicut iam praefatum est quincunxum facto omnium
perfecciunt quid habeant:
Nauclerus dominus navis est appella-
tus quod navis sit possessor. Nam clerus enim
sors dicitur. ceterum nautae in navi in quo
tribunal commendati sunt;
Gubernio qui et gubernator quasi co-
quohibetur quod cohibeat pru-
dentia sua navem habet navi de tempestua-
mari: Nauta a navi dicitur ex
per derivationem. nauta dicitur tempestu-
at impetu dicitur sicut navem et
mari summissum: Navitam:
Remex vocatur quod remum gerit
sicut sagittarius quomodo alibi dicitur
nominativo casu;
Epibata graeco nomine appellatur
qui latine dicitur supervectus hic nihil
habet negotii sed navigio dicitur inte-
lla tempestas consilio disponit;
Nautam quidam prohibet dicatur eo quod
gravium sectorum quae sunt id est periculum
superiorem fluctuum qui continet et co-
habet nuntium ante periculum per
culus et causus unde est illud Salomonis
intellegens gubernacula possidebit
Lembus a temporum navium fabrica
usque pelagi vel interim per aes.
parium in cuius utilibus humanis fabricatum:
Ratis primum et antiquissimum navi-
gii genus est e rudibus tignis et sentibus quae con-
serta ad cuius similitudinem fabri-
cata est navis. Ratiariae dicuntur naviculum
fluminibus siue naves. nam proprie rates
sunt conexae invicem trabes:
Trieris navis magna quam graeci dicunt
contubernium vocant. de qua et scilicet non
quam sibi tripartitum tres magna;
Carpasia navis est a Carpatho insula
nominata sicut Rhodia dicitur sicut
Alexandrina et Cyprina;
Rostrata navis vocata ab eo quod in
fronte rostrum habet aeratum propter
scopulos ne frangatur et inlidatur.
Longa navis est quam dromonem vocamus
dicta eo quod longior sit ceteris;
cui contrarius musculus curtum na-
vigium dromonis a cursu dicto
dicitur. Cursum enim graeci dromon vocant.
Clussis dicitur et graeco vocabulum
id est lignis unde et calones naviculae
quae lignum militibus portant;
Anquirarius dictus pro eo quod aliis
astantibus hunc onus et instrumentis reliquis
navium vehendis sit paratus;
Faselus est navigium quod nos corrupte
baselum dicimus de quo Virgilius pic-
tisque faselis.
Scapha quae et cauda quo opus navigium
quod latine speculatorium dicitur.
Scopos enim latine intentio graece dicitur.
Barca quae cuncta navis commercia
ad litus portat et navis impelagi
propter nimium sui fundus suscipere commeatum
hubicat et iam ad propinqua ea portum reddit

uectimbus cunctan quod eiicere pre in
pelagum:
Paro est nauigium piratarum aptum·
>> & ex his iti uocatum· cicero at ne fluc
>> tuum ... decem qui pirate ni
>> & alibi parunculis ... lit ... in dit ...
>> bus: Myoparo est quasi minimus paro· e
enim scapha ex uimine facta· que
contecta crudo corio· genus nauigii
praebet; qualibus utuntur germanorum pi
rate in oceani litoribus uel paludibus
>> ob agilitatem de quibus historicorum:
>> gentis inquid saxonum mio miopa
>> ronibus non ... fuge po
quisque in bellum paratus·
Celoces que greci celetas uocant·
id est ueloces biremes uel triremes agi
>> les & ad ministerium classis aptae tantum
>> uidelicet cuncta ... per quod et
>> celeres celoces. Biremis scapha nauis
e habens scilicet binos ordines remorum
Triremis & que trieris est quattuor & quae
quattuor ordinum sic penteres & hexeres
quinos uel senos ordines habentes:
Acatium & actuarie sunt que uelis si
mul & remis aguntur;
Yppogogi ... quo equos & onera ue
here solent;
Portonium nauigium fluminale
tardum & graue quod non nisi re
migum praedita potest hic & trabes caud
id est & ex uno ligno cauata
Unde & caudica dicitur & lembus fu
nis? lembus nauiculum breuis qui alio
appellatio nomine dicitur & cumba
& cumbula sicut & lyntris id est caru
bus que lapidibus uehitur

Carabus parua scapha ex uimine
facta que contecta crudo corio genus
nauigii praebet;
Portemium nauiculum ... lin
lucatum sine ... portando uoca
uatur his in portum:
Trabarie amnicae naues que & singulis
trabibus cauantur· que alio nomine
litorarium dicitur;
haec autem ... & uno ligno cauata·
& facta & inde caudicarie qui inde qui
nos usque ad decem omines capiunt.

Puppis posterior pars nauis est·
quasi post posita. unde et proras quasi
proram cum bum totius imus nauis
quod quasi incumbat aequoribus· uel ...
tendo dicta cuique ...
... concaua ... tendo
... dicatur tabulatum ...
quesita ... dicat ... quod ...
... uel ... colum
... locu
concaua per quem ...
dicta ... quod sint similia ... bus
... columbarum· in quibus ...
Agea uiae sunt loca in naui per quam
ad remiges hortator accedit de quo
ennius multa foro simpune ...
... plea ... sum ... bule
hubila ... quod in ...
... dicatur quam ...
appellant; Remi ... de
... fluctibus ...
... decus ... capillis
pulmulum ... mi·

Palma dicta qua tamen mare inpellitur.
Antempne autem dicte quo dicentum um-
nem non sint possit preter flatum e columni.
Cornua autem esse in extremitate antempne-
rum sunt dicta per ipsum. Malus est
arbor navis qua velum sustinetur.
Malus sicut et modius dicitur quod habet instar
mali in summitate, vel quia quibus-
dam malleolis ligneis cingitur.
Quorum volubilitate vela facilius
elevantur. Modius est cavea arbor
obsistit ob similitudinem mensure supradic-
tae sic dicatur. Carchesia sunt in cacumi-
ne arboris trochleae quasi litteram per
quam funes trahuntur. Cinna: Luci-
dum consulg & altaria carchesium medi.
Parastatae stipites sunt pares stantes
Troclee vulgo vocate quod rotulas
habeant. Grece trocos enim rota dicitur.
quibus arbor sustinetur. Clavus est cor-
rigitur gubernaculum de quo Ennius:
rectum teneant navemque guber-
nem. Porticulus malleus in manum
portatur quomodo signum detur
remigantibus. De quo Plautus sed loquen-
dum atque ac tendum habes por-
ticulum. Tonsillae uncinus ferreus vel
ligneus ad quem in litore defixum fu-
nes navium alligantur de quo Ennius:
Tonsillas apiunt configunt litus adun-
cas. Anchoram dicunt ferreus graeca
ethymologiam nomen ducit. Quod quasi
si hominis manus comprehendunt.
vel scopulus harenae. Nummunus
cypa dicitur. Apud hebreos sicut dicunt
ad inspirationem non habet. Naucmenchi
fiem dicitur unde et apud malos est

sine aspiratione proferebantur.
Pulvini sunt machine quibus naves de-
ducuntur in portum. Pontes aclinavium.

II DE VELIS.

Vela generaliter antenam dicunt-
ur. Unde quod ea se moventur.
Apud latinus sicut dicunt velum a volatu
dictum. Unde et illud velorum pandi-
mus alas. Genera velorum acatium
epidromos dolum artemon, siparum
mendicum & quibus acationuelum maxi-
mum & in medio navis constitutum.
Epidromos secundo ex latitudine. Siparum
pin. Dolum minimum velum & aprum
deflexum. Artemum dirigendae potius
navis causa commendatum quam
celeritatis. Speciem genus veli unum pede
habens quo in navigatione solent. In na-
vigatione non quod consuetum languisset
de quo Lucanus. Summa quod tenditur
species velorum per transversum colligit
usque se per rationem existent nomina-
tim. Pes & esse mus angulus veli quo mis-
navis locantur. III. DE FUNIBUS

Funes dicti quod ex eis antea minus summi-
luminis fuerint. Circumdati sint
unde & funalia. Rudentes sunt funes
navium & minimum sint dos etiam dicti.
Restes sunt quod se contineant seu
quod his vela tendantur. Spirae funes que
in tempestate quibus utantur quas nautae suo
more curcubas vocant. Prope funis
quo pes veli alligatur que sippe pedes
de quo totus pilus. Quam sicut ante est per
navibus in mari secundum si quis poponi
misit sive dis finis etiam. Tormentum
funis in navibus longus qui a prora ad puppim

descendi dicitur quod magis constringatur. Ar-
mentarium vector dicitur sexto funibus-
que. Suppo funis in proram ponitur. de
quo Catulus: uentis uocatur summa ubi plurima
pedemusque efficio nobis.
Opiferi funes sunt quo cornu antemne
destringuntur, sive restes que tendunt rectius. Sum-
pinchusium funis quo antenna in malo ligatur
ad speculum. Mitrem funis quo navis
media vincitur. Anquina est que ad
malum antemna constringitur. de qua
Cinna: anquinam per regit stabilem
fortissima cursum. Remulcum fu-
nis quo deligata navis trahitur vice
remi. de quo Gellius: hic me tamen longos
succendi per remulcum. Legatum magis pertinet(?)
rei ad nos pertinet. Struppi vincula loro vel
lino facta quibus remi ad scalmos alligan-
tur. de quibus Livius in quinto decimo: lustri reli-
gatis struppis. Catapirates linea cum
massa plumbea qua maris altitudo
temptatur. Lucilius: Hunc catapiratem
puer eodem deferto. unica plumbi pau-
xillum rudus lineque metrexum.

IIII. DE RETIBUS.

Retia vocata sive a retinendis piscibus;
sive a restibus quibus tenduntur. Mino-
ra retia vero retiacula, implagium dicun-
tur et plagiis. Nam proprie plage dici fu-
nes illi quibus retia tenduntur circa
imum et summum partem. Funda genus
est piscatorium retis. dictum ab eo quod
in fundum mittatur. idem et iacu-
lum a iaculando dicitur. per quibus
quidem retia coniaculantur. Tragi
genus retis ab eo quod trahitur nuncupa-
tum. ipse est et verriculum. verrere enim

trahere est. Nasse. Tenus genus vena-
tionis quod accipient hinc quod intentum
dicimus. id est sine tenus quae sine tensibus
sine quibus tenere non valentis est. Conopium
rete quo culices excluduntur. In mo-
dum tentorii quo maxime Alexandrini u-
tuntur. ibi enim Nili locus culices nascuntur. un-
de et conopium dicitur. Nam conope egyp-
tiace est.

IIIII. DE FABRORUM FORNACE.

Faber a faciendo ferrum impo-
situm nomen habet. hinc derivatum
nomen est ad alia artificia ut fabri lignarii
vel fabri marmorarii dicerentur. Sed cum adiectio-
nem ut fabri legimus et reliqua per proprietatem
operis scilicet per excellentiam. In fabris primum
fornacem gentiles Vulcanum inventorem
dicunt figuraliter per Vulcanum significan-
tes ignem, quo nullum metallum fundi extendi-
que potest. nihil enim pene est quod igne non
efficiatur. Alibi aurum, alibi argentum, alibi
aes, alibi plumbum, alibi minium,
alibi pigmentum, alibi medicamentum efficit.
Igne autem lapides et aera solvuntur. Igne ferrum
gignitur et domatur. Igne consummatur.
Igne autem lapidem cymenta coniunguntur.
Lapides nigri igni coquendo
candidi fiunt. Ligna candida urendo ef-
ficiuntur. Carbones ex pruna fulgida
nigri fiunt. De lignis duris fragiles, de
putribilibus imputribiles reddit. Sed tamen
solvit soluta restringit duros molles,
mollia duros reddit. hec et medicamina
usum non sepe sum perdocta.
Pistilenti quoque que obscura sunt
solis lux illustrat tamen.
In operatione quoque aliud igni primus ignibus.

caludis secundis caludam . quis habet quoque;
et calicem in se durat sit tacite in igni: Accen
celius est quiuis in humectum . celius qui
in iudicium a propere bibedo uinum siue
quid caelum . fulmen ad se trahit siue qui
de caelo sumpsit et tectmonium . Vulcanus
ignis secundum dicitur quod nihil gignit posse
sit . ideo est enim inuiolabilem . et elementum ad
ad summum . tunc autem quae rapit; Fabri
cum duo habet consistent uentis et flumi
num . flumina enim uocatur proprie fornacis sunt
dicitur quod flat . follium excitatur
fornax ubi ab igne nimio uocatur . for
enim ignis est: Kaminus fornax graece cum
est dictum autem a camino fauillae de
re tantum ignem scintillae prunae quae
ducit de cum extinctum fuerit
carbo nominatur pruna autem quamdiu
ustrindo dicta est: Carbo uero flammina
caret quidam in se recede dicitur iam lapis
fit uiuit autem nec mixtum ex carbonibus fortior
in luce inclusus sicut quae collis sit tractus
dicitur esse quando sine igne hominibus fit ut nul
lum humore corrumpatur nullo aestu
ausatur tamen uincatur et tinctatur enim aurum
aurum incorruptibiliter dum scut hi qui limi
tes fingunt in fossulis carbones sternunt
et lapides desuper ingerent ad conuincendum
litigatorem post quantum libet saeculum
fixum quae lapidem limitem esse agnus
cunt: Incus est in quo ferrum tunditur
ab excudendo dictum eo quod illic aliquid ca
lumus idest ferendum producemus tunde
rectum accedere ut ferens est; Ueteres sicut
non incudem uocabant sed in tudem:
eo quod in ea ferrum illum tunditur hoc est
extenditur unde et audis malleus a caedendo

id est tundendum dicitur. Malleus uocatur
quia dum quid calet et molle est caedit et pro
ducit: Marcus malleus maior et dicitur
marcus quod maior sit ad deducendum
et fortior: Marcellus mediocris marculus
culus malleus pusillus . lucilius et uelut
in fabricae multorum in magnis . his quibus
tunditur: Forcipes quasi ferricipes ab
eo quod formum ferrum candentem capiunt atque tenentur
quasi sine quod habitis aliquid forma ca
pimus et tenemus quasi forcipes:
Numforuum est calidum unde et ferrum induntur
unde et formosum dicimus quibus calor
sanguinis et rubor formam pulchra decorat . crisea
Lima dicitur eo quod limet facciunt nam
limum linteum:
Elimum est unde operitur . unde et gemma
a quo . et eluuium . uicere dicitur:

IIII DE FABRICIS PARIETUM:

II De dispositionibus
III De constructionibus
IIII De uenustate
V De laquearibus
VI De crustis
VII De lithostrotis
VIII De plastis
VIIII De picturis
X De coloribus

Incipit de fabricis parietum:

ut quae rectorum graece uocatorum unde dedu
ut idem principem primus dedicisse fabri
cum in muris uel dicebatur fabros et caementarios
siue tectores graeci tectones uocant idest
instructores: Architecti caementarii
sunt qui disponunt in fundamentis . unde et
apostolus de semetipsum quasi sapiens
in quid architectus fundamentum posuit:

Macciones dicti a machinis in quibus insistunt
propter altitudinem parietum;

II. DE DISPOSITIONE;

Partes aedificiorum tres sunt dispositio constructio
uenustas. Dispositio est areae uel soli
& fundamentorum discriptio;

III. DE CONSTRUCTIONE;

Constructio est laterum & calcis & altitudinis
edificium. Constructio autem uel inst-
ructio uocatum eo quod in struem agunt
& quo herere faciunt lapides lutum
& lignum inuicem sibi nectentes & in tigno
ferrum incutientes & instructio dicta ex missione
cum dentes stringuntur tignis quo herere
non possit res sine constructione. Constructio uero
multitudinem lapidum & lignorum
dicitur unde & struentes. Aliud est enim edi-
ficatio aliud instructio. Nam edifica-
tio nouum constructio est; Instructio
uero quod reparatur. Ad instar priorum
Nam instar ueteres pro similitudine
ponebant; Constat uero omnis constructio
fundamentum lapidibus calce arena
& lignis; Fundamentum autem dictum quod fun-
dus sit edificii. Destructio autem a tollendo
dicitur quo de statu more suo lapides ruunt;
Lapides in structura precipui alb-
tibur tinus columbinus fluuiatilis
harenaticus rubrus & reliqui; Albus lapis
uilis durus tubus mollis. Dentatus pre
secatur. Tractabilis in opere. Tiburtinum
ut ne umquam sit in lignum lapis. Pemisch
buntur; Tiburtinus a loco Italie dic-
tus qui dum sit dure fractus fortissimum
post emptum ne dissilit; Tofus edificiis in-
utilis est fundamentis reparatis mor-
talitate & mollitudinem; Ex estu enim

& talium incendiis fracta & ubi besec-
atur imbribus; Arenaticus lapis concre-
tus in tuis arenis. Hinc & bibulus dicitur
et uim enim humoris accepit;
Idem & in Betica Gaditanus ubi insula
oceanum ubi plurimus exciditur;
Pipernus subalbidus cum puncti nigris
durus idque fortissimus. Cocleatus
coclearis lapillis quidem & arena congre-
gatus asperrimus & interdum fistulosus;
Columbinus a colore ita est nuncupatus
nam asperrimus Gypso & molli & te-
nuissimus; Molaris in petra Itali utilis quia
est quidem pinguior nec asperius dur-
quidem & asper & quo equum & molerum
Unde & nomen accepit; huius qualior gene-
re multus nigris partim mixtus fistulosus
hispaniarum lapis reperiatur & quidem
leuis et fistulosus & cum terra separatur;
Silex durus lapis ex cuius genere nigri
silices optimi in quibus diuersis locis & rubri
sunt; Albus silex conspicuatur adeo incor-
rupti idem & in monumentis sculpti &
incorrupti permanent quibus ignisque
dein noceant num & his etiam formae sunt
in quibus effunduntur; Uim distillexu ehe-
menter & ipse ignis resistentes & nos quidem
copiosius & ubi inuenitur lapis non lux
est; Pellucidus in ea mentiamur utilis;
Calx sic contrarium non fortis & instructi
rumpis dum misi fuerit multum sufficere
genem deuincatur; Fluuiatilis lapis tempe-
ue lutumine dentes. hunc esse tamen ex his
bene oportet: Ne cunde brinnum in se re-
structurarum domorum;
Figlinum opus cum temperatis & fun-
damentum coctis lateribus tectorum

imbriculis tegulisque accipiantur: Late-
culi vocati quod lati formentur circum-
acti undique quattuor tabulis: La-
teres autem crudi sunt qui et ipsi inde no-
minati quod lati ligneis formis effici-
untur quos tum graeci dicuntur in quib(us)
lutum pro his de in lateribus crudis portare so-
lent: Sunt enim tetradoron tetraspi-
dictiu pentadoron id est quod vel nucem
teneant: Tegulae vocatae quod tegunt
aedes & imbrices quod accipiunt imbri-
es: Tegulae autem per primae positionis no-
men cuius diminutivum tigillum;
Lutum autem vocatum quidam putant
tifusin putant quod non sint mundu-
num omne enim lutum mundum est
Calx viva dicta quia cum sit tacta
frigidum intus occultum continet ignem
unde perfusa aqua statim latens igni-
s erumpit natura sicca eius mirum aliquid fa-
cit: postquam enim arserit tunc aquis incen-
ditur quibus sol & ignis extinguitur: oleo ex-
tinguitur quo sol & ignis accenditur: usus
eius structuris fabricarum necessarius:
Nam lapis lapidi non potest adherere
fortius nisi calce coniunctus: Gypsum
cognatum calci est & est nomen graecum
plurima eius genera sunt omnium autem opti-
mum lapis specularis: Est enim signis edi-
ficiorum & coronis gratissimum: Arena
ab ariditate nomen dicatur non ab adhaerendum
in fabricis ut quidam volunt: huius probatio
si manu compressa strideat: at si in
veste candida inspersa sum nihil sordis
reliquerit: Columnae pro longitudine
& rotunditate autem vocatae in quibus totius
fabricae pondus erigitur: antiqua

ratio erat columnae sexta altitudinis
et quam pars latitudinum: Genera
rotundarum quattuor dorice
ionicae tuscanicae corinthiae minus sextem
crassitudinis & altitudinis inter distan-
tes: quintum genus est earum quae vocan-
tur atticae quattuor angulis aut etiam
pluribus paribus laterum intervallis:
Bases fulcra sunt columnarum quibus in
ad fundamentum continet pondus:
Bases autem nomen per graece fortissime
sit nomen: Capitella dicta quod
sunt columnarum capita quasi super
collum caput: Epistolia sunt quae super capi-
tellum columnarum ponuntur & grae-
cum: Pavimenta originem graecis ut gre-
ci habent vocata autem pavimenta
eo quod paviantur id est caedantur;
unde & pavor quia caedit.
Ostracus est pavimentum testaceum
eo quod fractis testis calce admixta
feriuntur: testa enim graeci ostraca di-
cunt rudus ut testae appellant lapides
& calce admixtas quos in pavimentis
fractis desuper fundunt: unde et rudera tum
dicuntur: Cancelli tabulae eo quod tauclis in
in modum cancri: Sunt etiam tesselle mascu-
lis genere & femininum quae masculi-
num praefixus: Fistulae quae sunt in
dicta quod aequales funderent tantum
num solum gradibus mittere.
formae earum per magnitudinem quae;
& appellatae sunt per quas scilicet per-
tus modulus dividuntur: & quibus est
uncia & quinque ad digitus quae
digitus rotundus & alternis modicumque
causam:

152

IIII: DE VENUSTATE AEDIFICIORUM

Venustas est quidquid illud ornamenti et decoris causa aedificiis additur; ut tectorum auro distincta laquearia et pretiosissimi marmoris crustae et colorum picturae;

V: DE LAQUEARIIS

Laquearia sunt quae cameram subtegunt et ornant, quae et lacunaria dicuntur, quod lacus quosdam quadratos vel rotundos ligno vel gypso vel coloribus habeant pictos cum signis intermicantibus. Principalis autem lacus dicitur, ut Lucilius: "resultant aedesque lacumque". Cuius diminutivo lacuna fecit, ut Horatius: "neque aureum mea renidet in domo lacunar". Inde et alii lacunar diminutivo lacunarium et per antitheticon laquearium fecit;

VI: DE CRUSTIS

Crustae tabulae sunt marmoris, unde et marmorati parietes crustati dicuntur. Qui autem primus marmorum secandi in crustas excogitaverint non constat. Secantur autem marmora harena et ferro; serra enim tenuemque impressam ut lineam premente tractu mixtae harenae vel ipsum secat; et quo grossior est, tanto plus consumit marmoris; nam tenuis subnectit et politur, sed commodum.

VII: DE LYTHOSTROTIS

Lythostrota sunt elaborata arte picturae parvulis crustis ac tessellis tinctis in varios colores. Thessellatum vero est hinc nominatum, id est quadratis lapillis per diminutionem.

VIII: DE PLASTIS

Plastice est parietum ex gypso effigies signaque exprimere pingique coloribus. Plastice autem dicitur Graece quod luto fingere aliquid vel gypso similitudines. Nam et impressum argillum formam aliquam facit. Plastes enim, unde et protoplastus dicitur homo qui ex limo primus est conditus;

VIIII: DE PICTURA

Pictura autem est imago exprimens speciem rei alicuius, quae dum visa fuerit ad recordationem mentem reducit; pictura autem dicta quasi fictura; est enim imago ficta, non veritas. Hinc et fucata, id est ficto quodam colore inlita, nihil fidei et veritatis habentia; unde et sunt quaedam picturae quae corpora veritatis studio coloris excedunt; et fidem dum augere contendunt, ad mendacium provehunt, sicut qui Chimaeram tricipitem pingunt, vel Scyllam hominem sursum; caninis autem capitibus cinctam deorsum. Pictura autem e gypso cognita vero primum umbra hominis lineis circumducta, ideoque initium alias secundum singulis coloribus, postea diversis, sicque paulatim sese ars ipsa distinxit et invenit lumen atque umbras differentiasque colorum; unde et nunc pictores prius umbras quasdam et lineas futurae imaginis ducunt, deinde coloribus complent, tenentes ordinem inventae artis.

X: DE COLORIBUS

Colores dicti sunt quod calore ignis vel sole perficiuntur, sive quod initium colubentur ut summae subtilitatis efficiantur. Colores autem nascuntur aut fiunt. Nascuntur ut sint nobis subiecti; Paretonium mellinum frequenter primum ... [illegible] ... sint opis inventa primum imponantur inde nomen

ce de Sinope urbe nomen accepit. Species eius: in
rubra et minus rubens et inter has media.
Rubricam vocatam quod sit rubra et san-
guini proxima. Haec plurimis locis gi-
gnitur, sed optima in Ponto, unde et Ponti-
cum dicitur. Syricum rubri coloris pig-
mentum est, quo et librorum capitula scribun-
tur. Ipsum est et Phoenicium appellatum eo
quod in Syria colligatur in litoribus Rubri
maris, ubi Phoenices inhabitant. Aliud est
autem Syricum, aliud Siricum. Nam Siri-
cum est quod ... Syricum vero pig-
mentum quod Phoenices in Rubri maris
litoribus colligunt. Est autem et inter facti-
cius numeros fit ut sinopide et sandice
mixtis. Minium primum Graeci Ephesios in
solo invenisse traduntur. Cuius pigmenti
Hispania maxime prae ceteris regionibus abundant,
unde et fluvio nomen proprium flumine dedit.
Huius distillatio quam Graeci liquidum
gignit minium vocatum. Hoc quidam dicunt
esse cinnabarin. Cinnabarim draco-
num et barrorum, id est elefantorum cognomina-
tum. Aiunt enim draconum esse sanguinem,
dum implicantur elefantos; ruunt enim
beluae et dracones obruuntur, quorum fu-
sus cruor terram inficit, fitque pigmentum
quidquid solo tinxerit. Est autem pul-
veris colore rubri. Prasin, id est creta viri-
dis et similiter liquitur, tamen permiscendo generatur.
Optimum autem est in Libia Cyrenense.
Chrysocollum colorem prasini habere dicatur,
quod venae metallis aurum habere praedicatur.
Haec et in Armenia reperitur, sed et Macedo-
nium probabilis invenitur; foditur enim generaliter metal-
lis aeris, cuius sinu vero quod Graeci generant atque
Indicum praedicit, numinum venit ... cum his ...

b&

nae arte sociatatem.
Cyprium a Cypro insula, ubi plurimum repe-
ritur. Sandaraca in insula Rubri maris
Topazo nascitur, colore cinnabarim,
odorem sulphureum invenitur, tanto min-
utior et inter genera eius metallis melior
rufa, quoque magis virus sulphuris redolent, quae
quam et cerusam si torreatur in fornace
sandaracam facit; unde et colorem
plumbeus, quod si torreatur aequo
pondere cum rubrica mixta sandicem
reddunt. Arsenicum quod latine ob co-
lorem auripigmentum vocant colligitur
in Ponto et auraria terra. Metallum ubi et aurum
sunt; et optimum est quod aureum
colorem trahit, sit purum et fissile. Graeci
lamina ... dicitur, sed quod pal-
lidius est et sandaracae simile est deterius iudi-
catur. Ochra et ipsum in insula Rubri maris
Topazon gignitur, ubi et sandaraca.
Fit quoque et ochra exusta rubrica in ollis
novis luto circumlitis, quae quanto magis
igni in caminum arserit, tanto melior
venit. Venetum.
Caeruleum autem per Aegyptum primum et Scan-
dinus ... in acetum et arenae pulvere
et nitri flore id est confecerunt. Sed et Cyprium
in fornace coctum huic permixtum ...
ac de essu ... similitudo ...
Purpurissum et creta argentaria cum ...
cum purpura per ... inguitur ... et
quae cum colorem ... lanis praecipuum
autem aliud quod ... ibi ...
dicum ... proximum est ...
eum ... creta ... idem et quo ...
id facta ... bonitas pretiosis-
sime purpurae, cuius quod ... maxime.

·Inficiatur. Rubea quae [...] indicum in Indiis
·invenitur calamis spumae adherente li-
·mo; Est autem colore cyaneo mixture
154. purpurae ceruleique mirabilem reddens.
Est et aliud genus in purpuris officinis
spuma in aereis cortinis innatans quam
infectores detrahentes siccant;
Atramentum dictum quod sit atrum·
cuius species et picturae et cottidianum
usui necessitatem habet; Istud autem facticia
est fit enim et fuligine pluribus modis;
Super ardentes tedas resinae calidae eadem
lucisculo ediscata quae fumum seu in
ea hunc pictores sic quae admiscent;
Glutem ut inlustrius resplendeant;
Ad festinationem autem operis quam
atramentorum vetustum ac honestum
glutino mixtum inducendis parietibus atra-
menti speciem reddunt; Sunt equinini
fecem siccatam et quoquunt ad firmandum
quae bonum vinum sex fuerint Indici
speciem ad atramentum praebere; Set et
sarmentum vinee igne vino optimo tinc-
tum· postea quam siccata erit sicut si
[...] & contereris ad glutinum lucem nitore
Indici reddet. Usui que plurimum neces-
sariae est nullo nec ignoro fuerit; Nam
sive glebam in silicibus ne igne excoquas
& aceto acerrimum suffusas exstinguas
media de facta in fungia colorem purpu-
reum reddit sine mutatione usui est.
Omne autem atramentum sole deficiat;
Omne colore calce admixtione corrum-
pitur; Melinum dictum quod in Melo insu-
la plurimum sit unde et Cycladibus insula melos
nomine. Est enim candidum nec vanum
ut tum pictoribus propter nimiam pingui-
dinem

Anulare quod vocant candidum est quod
muliebres tincturae nominantur;
Fit et ipsum de creta admixtis vitreis
gemmis; Cerussa fit hoc modo; In vaso
autem aceto acerrimo impleatur sur-
menta cum minutae in eodem vasculo conlo-
cabis; haec super surmenta tabulas plum-
beas minutissimas ponis; deinde vas diligenter
sine claudis in limis ne aliquid inspiramen-
nis habeant; post dies viginti magna vas ape-
riatur & de distillatione earum tabularum in va-
sculo invenitur; quod tabulatum desu-
per siccatum terat; ad quem laterum creta mi-
xtam in patellis dividitur in sole siccatur;
hoc observat veniam illuminare & cas-
sur mentis supponere fuligine factum;

Calcantum;

VI. DE INSTRUMENTIS EDIFICIORUM. AMEN.

In structura autem parietum norma et perpendiculum necessaria sunt quae cer-
nunt fabrica, et perpendiculum respondere
oportet; Norma dicta graecum vo-
cabulum est sine qua nihil rectum fieri
potest componitur ut ex quodam regulis
ita ut duae simul binum pedum, et quae habeat
pedes duos unciasque quattuor quae et in latera ordi-
nem polit & sic miscet cum minimum bilun-
git ut sementa magna consequent. Idem nor-
mam regulam dicitur quod sit recta quae
sit et autem impedimentum non habeat;
Perpendiculum quod semper perpenditur;
Denique vel in subiectionis omnium ad perpen-
diculum & ad tamquam regulum facienda esse
ex tuncta in aedificiis instruuntur ut aliquid
pravum sint aliquae autem quae probet non nulla

alia sub pinna et propter hoc unius sic sunt
constructa. Linea a genere suo appellata
quod et lino fit. Stilla nomen factum eo
quod expedit, id est includit tecta vel luto
lapides in certa allus.

Machina

Scalae vel scalaria a scandendo, id est ascendendo
vocatae. Gradibus enim petuntur. Scalae autem
dicuntur tam una sit tam plures, qui tantum nume
ro tantum pluralis est nomen ulla esse
quae pluralem significant.

XIX. DE LIGNARIIS

Lignarius generaliter ligni opifex ap
pellatur. Carpentarius specialiter no
mine est; carpentum enim solum facit.
Sicut et navicularius qui tantum navi
um est fabricator. Et architectus archi
tector dicatur, quod et multis hinc et inde
coniunctis tabulis unum aedificet vel
corpus, id est. Et tignarius qui tecta
lignis inducit. Lignum vocatum in graeca
ethymologia quia incensum in lumen
convertatur et in flammam. Unde lig
num dicitur quod lumen inde detur. Materia
inde dicitur omne lignum quod ex eo
aliquid efficiatur vel sicut aliqui tenuitatem
resserunt vel ad structuram materiam
ad aliquid enim semper materia necessaria
praeparata, sicut elementa materiam ipsam
rerum esse dicimus quia in ea ea quae
sunt facta videmus et materiam
quaesisse dicatur. Trabes vero nominantur
sunt dolatae. Tolus proprie est veluti scu
tum breve quod in medio aedis est
in quo trabes coeunt.
Copla nominata quod copulent inter se
lucanices. Lucanicae quod earum
antea sena tantum mos Lucanorum.
Axes autem: axes dici aiunt quia
soli ponuntur neque coniunctae.
Scindolae eo quod scinduntur, id est dividuntur.
Epiges et clavi sunt quibus ligna
lignum tendit; clavi autem quia tacta
besunt deest: trunca libra enim est trunca.
Tabulae autem tabulae vocantur
tegendum scilicet unde et tabulae commissurae
dicitur tabulae sunt coniunctio. Serra
vocatur dicta a secando, quod tam quae co
hibet tum secus secare et sequi. Securis
autem nomen de sonu factum, id est
a dentium stridore. Circinum quae usum pro
dum quidam modulis contineat quae pue
ri dedolus fecit. Ita est studio productum
dum accipere manus produnt ingenium
fecit. Ut dum ita divideret
compendium quae serram spinam piscis in manu
acceptam numinum et asperentes dentes
molestia viderunt quam et fecerunt
tis dens nuncupant per quam serram
nostram: Dedalus magister quam dixerunt liber
primo tamen percipitur per quam magistra delectat
dentes et solvitur. Terebra autem habuit ibique
aliquam diu sed fuit ut fabulae ferunt terebra
pinnis volavit et incilitavit. Circinus
dicitur quod ducendo efficiat circulum
huiusmodi duplicata linea est quae in
simplice pluribus dividitur et est fixum punc
tum in medio circuli. Centrum
ceris dicitur in cuius medio cuncta coniun
gunt. Secures vocatur eo quod detur ab
re subtenditur quod sit securis idem securis

quasi sit securis ex una parte et acuta est ex altera posteriore parte pinna uocabatur. Itaque quae duas habent sic etiam bipinnis;

Nam bipinnis dicitur eo quod ex utraque parte habeant acutam aciem quasi si duas pinnas; pinnum autem acutum antiqui dicebant unde et securim pinnam quae ... et nomen quod dicitur ... qui alterum quae ... pinnas dicebantur non pinnas. Haec et dolabrum quod habet duo labra; semnum securis simplex est;

Dolatur dedolabilis; ascia ab astulis dicta quas a ligno eximit cuius diminutiuum est asciola. Est autem in manubrio breui et e contra sumpta aut simplex uel simpliciter malleata aut cauata aut bicornis rastrum. Scalprum dictum quod scalpat et foraminibus ... quasi alphorus, cuius diminutiuum est scalpellus. Terebrum uocatum ... Belgici nunc uocant terebrum quem Graeci ... uocant; hinc dictum terebrare quod ... in terendo moueatur; Quasi terebra forsan uel quasi sit usus forum. Tunc terrum quasi ... ferramentum dicitur quod haec ... fiat;

Cuneum.

Cuniae;

DE LANIFICIIS

I De inuentione lanificii:
II De ueste sacerdotali in legem:
III De nominibus uestium ceterarum:
IIII De uestibus quarundam gentium.
V De palliis uirorum;
VI De palliis feminarum
VII De stratu et reliquis quibus in usu habentur
VIII De coloribus uestium;
VIIII De lanis;
X De instrumentis uestium;
XI De ornamentis;
XII De anulis;
XIII De cingulis;
XIIII De calciamentis;

I. DE LANIFICIIS ET INVENTIONE LANIFICII:

Omnem uestem quidam gentiles multis ingeniis protulisse dicunt. Hanc enim primam lanificii usum monstrasse hanc et telam ordiri et distinxisse colores lanae perhibent. Oliuae quoque hanc dicunt inuentricem, et fabricae multarum quae ceterum sepe ... ideoque illi uulgo opifices supplicant. Sed hoc poetice fingitur. Non enim Minerua aliud aliquid quam prudentia est. Sed quia sapientia in capite est, de capite hominis Minerua uel de capite Iouis nata fingitur, hoc est ingenium. Ideoque et in suis sapientis qui inuenit omnia in capite est. Ideo et dea artium Minerua dicitur, quia nihil excellentius est ingenium quod reguntur uniuersa.

II. DE VESTE SACERDOTALI IN LEGE

Octo sunt in lege genera sacerdotalium uestimentorum. Poderis est sacerdotalis linea corpori adstricta et usque ad pedes descendens. Unde et nuncupata, quam uulgo camisiam uocant. Abanet est cingulum sacerdotale rotundum polimitum ex cocco purpura et hyacintho contextum ut flores et gemmae

ne ob reverentiam Dei distincta. Pilleum
ex bysso rotundum quasi spera media
caput tegens sacerdotale et in occipitio vitta
constrictum. Hoc Greci et nostri thiaram vel
galeam vocant. Mathil quod est tunica
talaris tota iacinthina habens ad pedes
septuaginta duo tintinnabula totidem
que inter mixta [illegible] que punica
mala. Ephod quod interpretatur superindumentum.
Erat enim palleum
superhumerale ex quattuor coloribus et au
ro contextum habens in umeris duos
lapides smaragdinos auro conclusos
in quibus sculpta erant nomina patriarcharum.
Logium quod latine dicitur rationale,
pannum duplex auro et quattuor
textum coloribus habens magnitudinem palmi
quadrum, cui inserti erant duodecim
pretiosissimi lapides. Hic pannus su
perhumerali contra pectus pontificis ad
nectebatur. Petalum aureum in fronte
summi pontificis quod nomen Dei tetra
grammaton hebraicis litteris habebat
scriptum. Bracae sive feminalia de bysso
linea usque ad genua pertingentes quibus
verecundia sacerdotis velabantur.

III. DE DIVERSITATE ET NOMINI BUS VESTIMENTORUM.

Diversitas vestimentorum et
omentum indumentum.
Vestimentum a tegendo dictum eo quod
tegunt membra sicut tegumentum, et cetera
que tegunt corpore. Vestimentum dictum
quod usque ad vestigia perveniat
quasi vestimentum ut est tunica talaris
et caput consuetudine monis

[illegible] consumendis indumentum.
Quod intus corpus induitur quasi in
dumentum. Amictus.

Discernitur autem vestis a cultu:
quoniam vestis intellegitur cultus. Item
cultus habitantium [illegible] per
tinent cultus hominis plerumque.
Vestium autem pro eo quod maxime in u
sum sunt appellantur [illegible] vel
primum confecta vel maxime in dietim
dantur [illegible] colores ac tanomine [illegible]
ptoris. Vestis antiquissima omnium fuit
perizomata, id est subcinctorio quo dum
genitalia contegentur. Hoc primum
primi mortales de foliis sibi
fecerunt, quia post prevaricationem ubi
pudenda velarent [illegible]
que dum per [illegible] dum sint nuda
usque hodie [illegible] cum pistis [illegible] nu
cupantur pro eo quod [illegible] quinudi
[illegible] in campo pudenda operiunt.
Tunica vestis antiquissima appel
lata quia in modo incedentis sonum facit.
Tonus enim sonus est. Primum autem fuere
pellicium quibus post offensam et electionem
de paradyso Adam et Eva induti sunt.
Talaris tunica dicta eo quod ad talos usque
descendat et a pedes defluat sicut pec
toralis quia capitis quos brevis [illegible]
[illegible] confusione.
Manuleata tunica id est manicata, eo
quod manicas habeat quas [illegible]
dicunt [illegible]. Dalmatica vestis
primum in Dalmatia [illegible]

j 500.

Tunica est recta dotalis candida cum
clavis et purpure stellis aliquam greci
phoeniceam vocant nos coccineam reperta est
a lacedemoniis ad celandum coloris
similitudine sanguinem quando quis
in acie vulneraretur ne contemplandi
adversario animus augeretur hunc sub
consulibus romani usi sunt milites unde et ru
ssati vocabantur. Solebant autem pri
die quam dimicaturi erant ante prin
cipia proponi quasi admonitio et indicium
futurae pugnae. Lacinia tunica est quae latus
quadratis quos dum cum picturam
habent in latere tus utrinque iacent
Iacynthinum vestis ex iacyntho colore resplen
dens. Molocinia quam nonnulli ex malvae sta
mine confectam dicunt quam malvam molocinam
aut malvellam vocant. Bombicina
et bombice vermiculo qui longissima
ex se fila generat quorum textura bombi
cinum dicitur conficitur quidem in insula
coo. Apocalamum.

Sed haec est in codicem vel quod est ex ferri
minus est holosericum toto sericum tramo
sericum vero stamine lineum qui
niam est sericum. Olophora tota purpurea
purpura. Byssina candida confecta
ex quodam genere lini grossioris. Sunt qui
et genus quoddam lini byssinum esse putant.
Utbyrea

Caprinum

Mastucinia

Eomatium.

Linea quae de solo lino fit. Linostima vest
vestis ex lana linoque contexta et dicta
linostima quia in stamine linum in trama

lanam habet. Recta dicitur vestis quae
sursum stantes quae dextra texuntur. Segmenta
zonis quibusdam et quasi praecisis ornata
est nudam nam et particulas cuius cum q.
inceptam ... abscisis temporis segmina vocant.
Levidensis quod rarius sit levi ter densata.
quae densa tamen pinguis est conveniens. Levidam
se dictam quod grandia pressata quae
calcata sint. Citrosa quasi consperta ad
ad similitudinem citri nemhuius pulchre
quam et crispum vestis. Velenensis tunica
est quae affertur in insulis quae ... sitim.
Exotica vestis peregrina nam exotica foris
dicuntur. Punica graecis polymita multico
loris polymitus enim textus multorum
colorum est. Acupicta vestis acu textilis
vel acu ornata eadem et phrygia cuius
dicitur tisphrytis yugum omnis dicuntur
sive quia in phrygia inventa est unde et ar
tifices qui faciunt phrygiones dicuntur.
Virgilius phrygiam quam clamidem. Th
thalassamburlaciniae quae simplex et billis.
Rulla quae vulgo restilis dicitur. In ...
pollam vestis illa vocatur quae dum sit
vetusta et nova speciem re ...
Punica nuncupata quod sint tincturis
his punnis obsita. Colobium dictum quia
longum est et sine manicis. Antiqui enim
magis hoc utebantur. Levitonarium
est colobium lineum sine manicis quo
tales Aegypti monachi utuntur.
Lumbare vocatur quod lumbis alligatur
quod lumbis haereant. Hoc
in Hispania viri hunc non iam nunc feminae
utuntur. Unde et Hieremias
... praecepit tibi lumbare et ...
ibi quaere illum in foramine petrae abscondit

& postea tessitum hoc a quibus decem & decem edi
citur quia in se nibat alligatur;
Limus est vestis qua ab umbilico usque
ad pedes producitur. Haec autem vestis habet
in extremum sui purpuram limam id est
flexuosam unde & nomen accepit nam
limum oblicum dicimus. Licinium voca
tum quod detexatur sicut licia sint in linea ad-
quasi dictum linum. E pro C littera com
mutatum. Armelausa vulgo vocata
quod ante & retro divisa atque aperta est
inter armos tantum clausa quasi armi
clausa. C littera sublata. Camisias
vocamus quod in his dormimus in camis
id est in stratis nostris. Femoralia appel
lata eo quod femora tegunt. Ipsa &
bracae quod sint breves & verecunda
corporis his velantur. Tubrucos vocatos
quod tibias bracasque tegunt. Tubru
cia quod ab bracis ad tibias usque perveniant

IIII. DE PROPRIUM QUARUM GEN
TIUM HABITUM

Quidem autem nationibus sua cuique
vestis est ut Parthis sarabare
Hispanis stringes Sardis mastrucam. Sarabare
sunt fluxa ac sinuosa vestimenta
de quibus legitur in Danihel
& sarabare eorum non sunt mutata
& plurimis. Ut qui habet golnu ... dio: par
this pellis pellus pendentia ut quos
dum ... se quae dicuntur
... nuncupentur;
quae luuidimus in capitibus maiorum picta
Linnae saga quadra & mollia sunt;
de quibus Plautus: Linna cooperta est tex
trino Gallicum; Renones sunt qui
lumine humeros & pectora usque ad umbi
lico

ad que intortis villis adeo hispida ut imbres respuant
quos vulgo reptos vocant
eo quod longitudo villorum quasi repat
de quibus Sallustius: Germani intectum renonibus
corpus tegunt. Dicti autem renones a Reno
Germaniae flumine ubi his frequenter
utuntur
Mastruca vestis Sardorum ex pelli
culis ferinis de qua Cicero pro Scauro
Quem purpura regalis non commovit
Sardorum mastruca mutavit;
Mastruca autem quasi monstruosa
eo quod qui ea induuntur quasi in fe
rarum habitum transformantur;
Dinus vocatur & gentes iactabatur sicut &
linguae discors de ... brachia & crura lini
... caput ... minant
... alumnos ... & ma
le ... linguis;
Scoti sua tatissim;
Alumnu ... iati;
Indigemniati;
Persi in ... ti;
Seres ... ;
Armeni;
Nonnullae etiam gentes non solum in vesti
tibus & in corpore aliqua sibi propria
quasi insignia vindicant ut videmus cir
ros Germanorum granos & cinnabar Gotho
rum. Stigmata Brittonum; circumcidunt
quoque Iudaei praeputia pertundunt Arabes
aures flavent capitibus intectis Getae nitent Al
bani albentibus crinibus Mauros habent tetra
nox corporis. Gallos candida cutis
sine equis inertes exstant Alani nec abest
genti Pictorum nomen a corpore quod mi
nutis opifex acus punctis & expressus

nec tingitur minii sucus includit ut theca;
usus in specimine ... pectus pincturis ac
tibi aculo summo nobilitatis ... et testur in
stitutum specie habitus ... tunc
sit ac pellis in mulieribus ... dundum que ... m
num quod maxime ut genibus insigne est
quae sumus ornatus prope ... et ut con
cumulatus in ... ipsum capitis sin
ut cum umbilicum ... minimum conteguntur

VI. DE PALLIIS VIRORUM:

Pallius est quo ministrantium scapu
lae conteguntur ut dum ministrant
expediti discurrant. Plautus: si quid
facturus es appende in humeris pallium
et pergat quantum valet tuorum pedum
pernicitas. dictum autem pallium
a pellibus quia prius super indumenta pellicia
veteres utebantur quasi pellea sive a p
palla per derivationem;

Clamis est quae ex una tantum parte induitur
neque consuitur sed fibula infrenatur
hinc et graece nomen accepit;

Toga dicta quod velamento sui cor
pus tegat atque operiat. est autem pal
lium purum forma rotunda et fusio
re et quasi inundante sinum; et sub
dextro veniens super humerum sinistrum
ponitur; cuius similitudinem in opperi
mentis simulacrorum vel picturis aspi
cimus easque statuas togatas vocamus.
togis autem in pace utebantur.
Bellico autem tempore paludamentis. min
sura togae latae sex ulnas habebant;

Togam palmatam dicebant quam
merebantur hi qui reportabant de hosti
bus palmam. ipsam vocabant et toga
dictam eo quod victoriis ... palmis et ...
tas haberent;

Toga candida eademque cretata in qua
candidati id est magistratum petentes
ambiebant addita creta quo candi
dior insigniorque esset. Cicero in ora
tione quam habuit contra competitores
in toga candida scripsit;

Cincta Gabina cum ita inponitur toga
ut togae lacinia quae post tergum reicitur
ad pectus trahatur ad pectus ita ut ... que
lacinia sine ex humero inspicatur pendere
ut sic ... dolit ... gallium faciebant aut
... sui ... gebantur pretores.

Trabea erat togae species ex purpura et cocco
qua operti Romanorum reges initio pro
cedebant. hunc primus Romulus adinvenisse
perhibetur ad discretionem regii habitus.
trabeam autem dictam quod in maiori glo
ria hominem transbearet, hoc est ampliori
dignitate honores beatum faceret;

Paludamentum erat insigne pallium
imperatorum cocco purpuraque et au
ro distinctum de quo Sallustius togam
in quo plurimum mutavit sumptum
pallium bellicum; dicitur et aliquibus dic
tum quod eo indutus publicum faceret impe
rator bellum futurum: Circumtextum
est quod graece cyclas dicitur, de quo Virgilius
et circumtextum croceo velamen acantho.
Circumtextum autem vestem dicitur quia teres
et rotundum pallium:

Diplois cum nomine eo quod sint
duplex tunica. Ostrum contiguum dup
plicipium ... ; Est autem vestis
militaris cuius usus Gallicis primum ...
nibus cepit et predam hostili de quae ...

illum senatum togis depositis qui antea
hac laeta fuerunt. Sagum autem gal
licum nomen est. dictum autem sagum qua
dratum eo quod apud eos primum qua
dratum uel quadruplex esset.
Penula est pallium cum fimbriis longis.
Lacerna est pallium fimbriatum
quod olim similiter utebantur. unde
et in distinguendo castrensi urbana
que erat habitu togati illi lacerna
ti uocabantur. inde autem lacerna quasi ne
quissimum pallium paucis capitibus fimbriarum
neque laxis ut sunt penulae.
Mantum hispani uocant quod manus
tegat tantum. est enim breue amictum.
Praetexta puerile est pallium quo usque
ad sedecim annos pueri nobiles sub
disciplinae cultu utebantur. unde et prae
textati pueri appellati sunt. Dicitur
autem praetexta quia praetexebatur ei latior
purpurum. Casula est uestis cuculla
ta dicta per diminutionem a casa
quod totam hominem tegat quasi mi
nor casa. Inde et cucullum quasi mi
nor cellum sic et graecum.
Planeta dicta eo quod oberrans longius
euagatur. unde et stellae planetae quia
uagae suo errore motuque discurrunt.
Birrus a graeco uocabulum trahit.
illi enim birrum dicunt.
Melotes quae etiam pera uocatur pellis
est caprina a collum pendens praecincta
usque ad lumbos. Est enim habitus proprie
necessarius ad operis exercitium. Fie
bant prius quidem et uestimenta de
pelliculis melonum unde et melotes
uocatae sunt. Fimbriae uocatae
orae uestimentorum. hoc est fines. et a graeco uo
cabulum trahunt. Graeci enim terminum
oras uocant.

VI. DE PALLEIS FEMINARUM.

Regillum est prelucium signaculum
Rumiculum unde et appellatum.
Peplum matronale pallium
est purpureum cuius fimbriae
aurei staminis summitate resplendent.
Palla est quadrum pallium muliebre uestis
deducta usque ad uestigia. quod adfixis
in ordine gemmis. et palla dicta ἀπὸ τῆς
πάλλειν. id est a mobilitate quae est circa
finem huiusmodi indumenti. siue quod rugis
uibrantibus in motu crispetur. Stola matrona
le operimentum quod operto capite et scapu
lis a dextro latere in leuum humerum mittitur.
stola autem graece uocatur quod superemittatur.
idem et ricinium latinum nomine appellatum
eo quod dimidia eius pars retro reiciatur. quod
uulgo mauortem dicunt. Uocatum autem
mauortem quasi martem. signum enim maritalis
dignitatis et potestatis. In eo enim caput
mulieris uir est. inde et super caput mulieris est.
Amiculum est meretricum pallium lineum. hoc
apud ueteres matronae in adulterio deprehensae
induebantur. ut in tali amiculo potius
quam in stola pollutam pudicitiam. quod erant autem
apud ueteres. hoc signum meretricis.
nunc in hispania honestatis.
Teristrum palliolum est quo usque hodie arabiae
et mesopotamiae mulieres uelantur. quibus in aestu
tutissimo teguntur umbraculo. de quo in esaia.
Anabolodium amictorium lineum feminarum
quo humeri operiuntur. quod graeci et latini sindonem uocant.

VII. DE STRATU ET RELIQUIS UESTIBUS
QUAE IN USU HABENTUR.

Stragulus uestis discolor quam
manum artificis diuersum
uarietatem distinguitur: Dic
tum autem quod et in stratu
et in amictu aptum sit. de quo salomon
stragulatam uestem fecit sibi &c. Ludices lu
dis id est lectis uocatur quidam etiam sagum
cum etiam eas dicebantur de ludis prostibuli
iuuenes hospitum uelum etiam habebant
caput et faciem quem in solis & cubiles qui
lupanar ingrediuntur: Fulcra sunt or
namenta lectorum dicta quod in his ful
cimur id est sustinemur uel quod torum ful
ciant siue caput quae reclinatorium
uulgus appellant: Ceruicalia dicta
eo quod ponantur sub ceruice uel cubi
tum: Puluillus dictus a puluino quae
diuitum lectum: Culcita uocata quod
calcatur id est farciatur pluma
siue tomento quod mollior sit calidio
rque sit: Tapeta dicta quod pedi
bus primum sternerentur quasi tappeta.
Amphitappa ex utraque parte tumuel
losum: Sipla tappeta ex una parte tumue
llosum quasi simplicia. amphitappa
ex utraque parte tumuellosa. Tappeta
lucilius sipla ex utraque amphitappa uillis
ingentibus mollem: Mantelia nunc pro ope
riendis mensis sunt quae ut nomen ipsum
indicant olim tergendis manibus praebeban
tur: Mappae conuiuiorum et epularum appo
sitarum sunt quasi manupulae, ideoque
ob id nomine contracto uocatae cuius diminutiuum
mappulam facit: Toralia longe pendentia
quasi in mappam lectorum dicta:
Subunum genus uestimenti: Facistergium
et manitergium a tergendo faciem

uel manus uocatur: Uelum dictum quod
oblectamentum suum in atrio pro domo sit uel &
Alea uel lupicatum & gaunacum quae
ideo aulee dictae sunt quod primum in
aula attali regis asiae cum successit popu
lum romanum inuenta sunt aulee id est
a pellibus qualia in exodo leguntur ex quib
tabernaculum factum. Cortinae autem sunt
dictae a corio eo quod
primum de pellibus fuissent factae: Unde
et in eodem tabernaculo legis iube
tur cortinas fieri de pellibus arietum ru
bris et de pellibus iacintinis: Cilicia usitatius
nuncupantur uel quod ex pilis caprae
sunt contexta ex quibus sibi tentoria usu faciunt.

IIII; DE LANIS

LANA A LANIENDUM
uellendum uocata unde et
uellum dictum quod prius lana uelle
retur non tonderetur: Linum ex ter
rae oritur de flexum quo nomen eius
graecum linum graeci
linum dicunt siue quod sit molle
et lenem: Stuppa est cannabis
siue lini haec secundum antiquum or
thographum: Stuppa dicta quod
ex ea rimae nauium stipentur unde
et stuppatores dicuntur qui in uallis
eam conpununt;
Tomentum appellatum quod aut
in filum uertatur in tela aut nec subtili
tatem habeant: Carbasum linum simi
litudine carbinne uocatur siue a graeca
ethymologium: Nummilia carpum
carbasinum uocant; Byssum genus est
quodam lini nimium candidi et mollis
simi quod graeci papyrum uocant;

Fibrinum lana est animalium quos fi-
bros uocant ipsi sunt et castores et is est fibrinae
quos dum uenatores sequuntur ipsi sibi tes-
ticulos demunt. Ast hinc uocatur eo quod
mollis in fusione minus spendidior mutatur.
Sericum dictum quod Seres id primum miserunt.
Uermiculi enim hi nasci perhibentur
a quibus haec circa arbores fila ducuntur.
Uermes autem ipsi graece bombices nomi-
nantur. Pullum est ex stuppa et quae sunt
ffiadosyna et est graecum nomen.

VIIII. DE COLORIBUS UESTIUM

Tinctura uocata quod tinguitur
et in alienam fucatur speciem pro nitore
mutatur, quo honoratur. Coccum
graeci nos rubrum seu uermiculum dici-
mus. Est enim uermiculus ex siluestribus
frondibus. Conchilium dictum eo quod
ex conchulis marinis color eius colligatur;
idem et ostrum uocatum. Ostrum quod pur-
purae colorem purpurem in testa proficiatur. Plurimis
quidem in locis sed optimum in insulam
Cyprum gignitur, siue in his quae propius so-
li ortum sunt inluminantur. Conchilia autem
sunt marinae quae tanguntur ferro profluunt
lacrimas purpurei coloris. Quibus collectis
color purpureus conficitur.
Et ostrum inde appellatum dicunt
quod ex testae humore eliciatur.
Purpura apud Latinos a puritate
lucis uocata. Apud graecos autem pur-
phyra dicitur cum aspiratione,
apud nos purpura sine aspiratione.
Ferrugo color est purpurae subni-
grae qualis est in spherica ferruginea
clausi. Ferrugo autem dicta est ferrugo
quod omnis purpura primum tinctura

modico colore rubescunt. Glaucus color
est ferrugineus subniger.
Elbidum ac subalbidum colorem uoca-
mus. Albus est enim medius color inter ni-
grum et album, et album ac subalbidum
deductum. Luteus color rubicundus
quod ex loto herba nunc caesum luteo colore
tingit. Cumque uti medium uelle praeluam.
Melinum. Masticinum. Blatteum.
Blablum. Mesticium. Ostrinum
quod ex testis eius fictum et de pendentis subs-
tinentia est, ecce ostrum genus est terrae candidus, unde
unde et color eius dominantur est et plum-
meus est.

X. DE INSTRUMENTIS UESTIUM

Telam longitudinem stamina
dictam uel quia de textura uel quod
telae sunt. Insubuli quod infra
et supra sunt uel insubulantur. Pecti-
nes dicti quia pectunt fila; sunt pectines
quod pectae fila in se dicunt et imprimant.
Colum quod sit in longitudinem et in ex-
tenditur in quasillo columnae. Fusum
quod per ipsum funditur quod netum
dum est. Alibrum quod lineum libratur
aut filum desoluetur. Calathum leui-
gestum ex lino uel canna texitur
et linum fucatum in quo uel pensum
ponuntur uel leguntur flores.
Lignum est quo deducta in textum (?)
num latine quasillum dicitur.
Cicero in Philippicis: tuus iste in acta
quasillum pendeatur custos. Pensum
mulierum a pendendum dictum; unde
pensum et impensam. Netum filum
dictum uel quod ex pilis uiliorum
sunt, id est quasi pilosum.

Mataxa quae est metaxa dicitur cum a
saliis filosum intermine(?) dicitur cum vel
quod ... sequuntur; Globellum corrup
tum nam globum dictum per diminutionem quasi
globel; parvulus quod et eis pannis texa
tur ipse et huiusmodi scitur sunt paelium;
Stamen dictum quia secatum stat; Tra
mum quia secatum transit inter stamina perlu
est enim filum intra stamen currens.
Licia sunt quibus stamina ligantur quasi
ligium; Ordior orsus est; Texo texui.

XI. DE ORNAMENTIS.

[H]actenus de vestibus; dehinc de ce
terorum cultuum dicemus;
Ornamenta dicta eo quia
eorum cultu ornatur aliquis et decoratur
... numen corona.
Insigne victoriae sive regii honoris signum
quae ideo in capite regum ponitur ut signi
ficandum circumfusos in orbe popu
los quibus accinctus quasi caput suum coro
natur. Hanc Latini coronam ob hoc
stephane dicta est huius principium Li
berum quod gentiles et his tirment
quod his in potandum modum ... pil
vinctae fasciolis insignita. Hi dicti co
rollinae (?) ... coronae fuit
sed sicut etiam ... doctoribus gentilium nomen
coronae et ... circumstetit ...
quod primum ... ...
undique ... cinctus et chori
... nomine ... corona
imperatorum ... et regum quidem ... in
quantum ... coronatur. Postea
suggestum sed regis ... pelli(?) ...
... singulariter ...
... nomen ...

et inde usque hodie gentis ipsius regnum.
Athenienses autem ciclodici ... genere
bant pectenibus ... nonnullis
... consuetum insignia omnium
regnorum; Galerum ... insulae sacerdotum
pilleus sive galerum ... erat ...
Infulae est fasciola ... dupli
cium sacerdotium in modum diademata ... aquae
vittae ... per ... dependunt
quae infulae vinciunt unde et vittae dictae
sunt quod vinciant. Infulae autem ple
rumque latae erant plerumque tortiles
et albo et cocco; Apex est pilleum sub
tile quod sacerdotes gentiles utebantur
appellatum ... quod in medio ... ligando
... virgulam quae in pilleo ... con
... flaminum quod ... et ...
hostiae; Galerum pilleum ex pel
le ... caesae hostiae ... pilleum dicitur
appellatum hostiae ... ferebant; ...
... quod ... plumis
... ... capi
tis feminarum dicitur nimbum capi
tulum et ... ; Diademae orna
mentum capitis ... matronarum ex auro
et gemmis contextum quod ... cum
... et
et inde dicitur ... quod ... ligatur;
Nimbus est fasciola ... quae
... ... quod ... in
frontem feminarum plerumque ... comigit seu
... ... Nimbus
... quod ... in angelorum capitibus
pingitur; Nimbus ... nimbus
sit densitas nubis;
Capitulum est quod vulgum capitulum
dicunt idem et cappa vel quod duos apices

ita ut pro celsitudine haberent uel quia capitis
ornamentum est. Mitra est pilleum frygium
caput protegens quale est ornamentum ca-
pitis deuotarum. Sed pilleum uirorum est
mitrae uero feminarum. Redimicula
autem sunt quibus mitra alligatur. Pilleum
autem ut praediximus ex pelle fiebat, mitra
mitrarum ex lana est. Ricula est mitra uir-
ginalis capitis. Uittae sunt quae innexae crinibus
alligantur quibus fluentes religantur ca-
pilli, & uittae dictae quia uinciunt. Teniae
uittarum extremitates sunt & extremitas dependens
diuersorum colorum. Lemnisci quae coro-
nis iunguntur, teniae atque extremi-
tates sunt quae dependent coronae. Reti-
culum ex quo colligit. Comae dictae
ab eo quod retinent crines ne effundantur.
Discriminalia capitis mulierum sunt
uocata ex eo quod caput causum discer-
nentium discriminatur & diuiditur dici-
tur. Antiae sunt cincinni dependentes
prope auriculas, graeco uocabulo ab
auribus. Acus sunt quibus in feminis orna-
dorum crinium compago retinetur ne
laxius fluant & sparsi dissipentur ca-
pilli. Inaures ab aurium foraminibus nun-
cupatae quibus pretiosi egregie renitentes lapides
dependuntur. usum insulis in graecia m.
puellarum utraque aure puerum tantum
modo dextrum gerebant. Torques sunt
circuli aurei a collo ad pectus usque
pendentes. Torques autem & bullae a uiris
geruntur, feminis uero monilia & cat-
ellae. Dictae autem quod sint tor-
quod sint tortae & bullae quod similes sint
rotunditate bullis quae in aqua uento
inflantur. Monile ornamentum

ex gemmis quod solet ex feminarum pen-
dere collo dictum a munere. hoc & lum-
& serpentinum dicitur quod constat
ex cum fossolis quibus tamen a serpentis gemmis
quae uariis in modum serpentis pendentis
nonnulli catellas & sementa & longos habi-
tos hac & sementata adsueti dicimus
ut hac sementatis dotis missa pet uulu-
cum plerumque uittis & munilium omni
ornamentorum summa significan-
tur quidquid illis munere ducatur. Mure-
num uulgum uocatur quod scilicet eius
metallum in uirgulis lentescat quae du-
ordine flexuoso sic contexitur
in similitudinem murenae serpentis quae ad
collum ornandum aptatur. haec interdum
auro atque gemmis texitur uirgulis unde
& lucentius dicitur cantacosum.
Mustulae sunt catenae quae subtus mi-
culantur gestantium. Catellae sunt cate-
nulae colli inuicem se comprehendentes
in modum catenae unde & appellatae.
Dextrae communes & eius sunt haec femi-
narum quae a manu usque ad cubitus descendunt.
Armillae autem proprie uirorum sunt con-
latae uictoriae causa militibus ob uirtutem mo-
numenti unde & conditum uulgo
uiri haec dicebantur ab intellectu armi
circulus mille non discrepant quia ip-
sum quoque hubi ponitur ambiendo
constringit & sic armillae qui seruandi
aut circulus stando usitatur.

Fibulae sunt quibus pectus feminarum orna-
tur uel pallium tenetur a uiris in
humeris seu cingulum in lumbis.
Lunulae sunt ornamenta mulierum in lu-
nae similitudinem bullulae aureae depen-
dentes.

Specula sunt in quibus feminae vultus suos
intuentur. Dictum autem speculum vel
quod splendor imaginis reddatur, vel quod ibi fe-
minae intentae considerent speciem sui
vultus, et quod decor ornamenti deesse
viderint addiscunt. Periscelides sunt apud
feminarum crurum ornamenta quibus
gressus earum ornatur. Olfactoriola
vascula sunt mulierum in quibus odoramenta
gestantur.

Primus Prometheus fertur cir-
culum ferreum inclusum la-
pidem in digitum circumde-
disse, inde quae consuetudo in homi-
nibus sit anulos habendi et coeperunt anuli
vocati per diminutionem dicti a circulis
et anis qui sunt circum brachia et circum
crura. Unde et signaculorum per diminutio-
nem sigillum nominis signaculo sunt
sigilla et quae sunt minora signa.

Anulos homines primum gestare coepe-
runt quarto a pollice digito, quod
in eum vena quaedam a corde pertin-
git, quam notandum ornandumque
alicuius insigni veteres putaverunt.

Apud Romanos anuli de publico dabantur
et non sine discrimine. Nam digni-
tate praestantibus viris gemmati dabantur,
ceteris solidi. Anulum aureum neque ser-
vis neque libertinis gestare licebat in publi-
cum. Sed anulum aureum liberi gestabant,
liberti argenteum, servi ferreum, licet
et multi honestissimi anulum ferreum
uterentur. Apud veteres fuit solemne unum
anulum in summa habitu viris.
Gracchus in medium considerate quiri-
tes sinistram meam en cuius auctoritatem
sequimini, qui propter mulierum cupidi-
tatem muliebris est ornatus. Crassus qui
apud Parthos periit in senectute duos
habuit anulos aureos, praeferens qui
patrimonium immensum congessissent. Mul-
tae vero matronarum propter verecundiam
anulum gestabant in digito. Nubentes
sunt feminae contentae anulis nisi quod
virginibus sponsus miserat; neque amplius
quam binos aureos anulos in digitis habe-
re solebant. At nunc prae auro nullum femi-
nis leve est atque immune membrum.
Inter genera anulorum sunt ungulus,
Samothracius, Thinius. Ungulus est gem-
matus vocatus quod hoc nomine quies-
cit ungula et in ea gemma anuli
usu adiungitur. Samothracius anu-
lus quidem aureus sed capitulum ferreum
a loco sic vocatus. Thinius purus est,
primum in Bithynia fabricatus, quae
olim Thinia vocabatur. Flaccus: lucida gem-
ma eum vitreae nec tum lucens dus binos
quem mihi placere nec inter aesper can-
didum inter gemmas quae nec quos tum
cum limo propulit ut unellus nec
lus pro lapillus.

Cinctus est latum zonarum genus et mi-
nus latum cingulum et quasi
quo minimum cingulum nam et cincta
per diminutionem cingulum nominatur. Cin-
ctum autem est quod iuvenes in exercitatione
campestri uti solebant. Unde
et campestres dicebantur. Balteum cinguli
militaris est, dictum pro eo quod signum
ostenditur honoris ad decem legio-
nis militum summam, id est VI mili-
um sexcentorum, ex quo numero et ipsi con-
sistunt.

unde et balteus dicitur non tantum quod
cingatur sed et humero quod dependeat.
Zona lingua greca est quam nos latine
cingulum nuncupamus. Sed et semi
cingulum virorum cum zona mulieris. de quo
ut Ennius est semicinctium [illegible] cinctus
pupillas pridem eius nomen hoc genus me-
semicinctium in lingua latine. Limus est cinctus
quem publici habebant servi. Et dictus
limus quia transversas habebat purpuras
id est limitas. [illegible] cingulum [illegible]
[illegible] dicatur. Fibule grecum nomen quae nobis
fibulam dicunt eo quod ligat et subfibulum
subligaculum. Redimiculum est quod suc-
cinctorium sive brachile nuncupamus
quod descendens per pectus [illegible] et [illegible]
colli divisum utrumque [illegible] sinus
ambit atque hinc inde subcingit ut con-
stringens latitudinem vestium corpus
contineat. Ad quae coniungendum compo-
nunt hunc vulgo brachilem quasi brachi-
alem dicunt quamvis nunc non brachio-
rum sed renum sit cingulum. Subcinctoriu-
vocatum quod ut dicatum est sub brachiis
alternatim sinum ambit atque inde subcingit.
Fascia est quae tegitur pectus et papille
comprimuntur ad quae conspicienti cin-
gulo angustius pectus arctatur. Et dic-
tum fascia quod in modum fasciculi
corpus alligant. Inde et fasciole quibus
vulnera alligantur. Vitta dicta quod vi-
nciatur insertum vittis in linguis. Limbus
quam nos ornatum [illegible] dicimus. Fascia-
olum est quo [illegible] et [illegible]
unum et filis [illegible] constructum
ad sumptu aliquid [illegible] inficitur
pur-[illegible] vel [illegible]. De
quo Virgilius dicit: Sidoniam picto

clamidem circumdata limbo.

XIIII DE CALCIAMENTIS.

Sutores nuncupati quod in sutis
pilis [illegible] suunt id est
consuunt quae sita res. Calciamenta subtus
non a calo pedum sed a calo id est ligno
vocatur sine quo consui calciamenta
non possunt quae greci calopodas dicunt
fiebant autem per [illegible] tantum
hinc calciamentum dicitur quod in calo
id est lignum fiant vel quod calcentur.
Crepidas greci ante repertas usi sunt e-
undem genus singula forma et idem
utrique aptarentur pedi vel dextro vel sinistro.
Crepidas [...] dicitur quod cum
sonum [...] tegatur sive a pe-
dum crepi[...]dine id est lucem bu-
lundum. [...] Calceus reges
utebantur et alii reges formae eorum
patricius. Calceus [illegible] rep-
[illegible] cornigerum ad suram quae
[illegible] habebantur luna
[illegible] non [illegible] formam
[illegible] numerum significabat
quod in [illegible] patricii [illegible]
fuerunt. Ocreae tibialia calciamenta
sunt dicta quod crura tegat. Coturni sunt
quibus calciabantur tragoedi qui in
theatris dicta sua [illegible] quo [illegible]
[illegible] ut in [illegible] in levo con-
veniunt. Baxeae calciamenta come-
dorum erant. Tragoediorum coturni.
quos quidam [illegible] appellant
eo quod [illegible] Num grecus dixi-
mus lignum calo vocabant. Taluces
calciamenta sunt qui inde nominati viden-
tur. Quod [illegible] ut contingunt

calum sicut subtalares, quod sub calo
sint, quasi subtalares. Ostrigilli sunt
qui per plura loca consuti sunt et ex superiore
corrigiam accipiunt ut constringantur,
unde et nominantur. Osus puto a Bosso
primum factos, et quia eius nunc gallico
gentes nomen cum ipsis nunc retinent.
Mullei similes sunt coturnis solo al-
to, superiore autem parte cum osseis
vel aeneis malleolis, ad quos lora de-
ligabantur. Dicti sunt a colore
membranis, quia diserte mollis pictus. Sole-
e sunt quibus tantum pedum plantae
teguntur, dictae a solo pedum, in solea
mea... de... et ma ... tum conu-
in... Socc ... cuius dimi-
nutivum solcel ... lae appellantur
inde quod soccum ... habeant
in quo pes et planta inmittitur. Callicul-
ae, a calle vel a callo pedum dictae, vel quia
ligantur; nam socci non ligantur, sed tan-
tum inmittuntur. Cernui socci sunt
sine solo. Lingulae, quos nos solutas
vocamus. Clavati.
Perones et culponiae rusticae calciamen-
ta sunt. Buxeae calciamenta mulierum
sunt. Corrigia a conrigendo vocatur, vel
a conligatione, quia colligit.

EXPLICIT LIBER NONUS DECIMUS ETYMOLOGIARUM

INCIPIT LIBER XX

I De mensis et escis.
II De potum.
III De vasis escariis.
IIII De vasis potoriis.
V De vasis vinariis.
VI De vasis oleariis.
VII De vasis coquinariis.
VIII De vasis repositoriis.
VIIII De vasis luminariorum.
X De lectis et sellis.
XI De vehiculis.
XII De reliquis quae in usu habentur.
XIII De instrumentis rusticis.
XIIII De instrumentis hortorum.
XV De instrumentis equorum.

PRIMUS DEDALUS
mensam et sellam fecit. Coquinae ap-
paratum Apicius quidam primus con-
posuit, qui in eo consumptis bonis morte
voluptaria periit. Mensa autem quia his qui
gulae deditae sunt ... ut et ani-
mam et corpus inde fecit ab esu et come-
sum esse factum vocabulum; nullum
enim usum habet. Torus dicitur a tortis
herbis quae accumbentium humeris sup-
ponuntur. Stibadium ab stipitibus dictum,
quia stipitum sic enim prius aptatae.
Ubi autem a cibo vocatum, quia sic tibi
ante epulas sint. Convivium a pluralitate
et compositionem apo tou ...
uti nos hic convictus quia appel-
lantur vel qui unam conlocationem
habent. Item convivium a multitudine